

GÁNGÓ GÁBOR

Jókai Mór és Rudolf trónörökös barátsága

Jókai Habsburg-szimpatijára, Erzsébethez való vonzódására, Rudolf iránt táplált baráti érzelmeire vonatkozóan a magyar szakirodalom mintha túlságosan is tisztelné Mikszáthnak a Jókai-életrajzban megfogalmazott, né- miképp leegyszerűsítő és kissé lekezelő véleményét: „Mint ahogy a napfény kicsalja a földből a mélyen benne rejlő csírat, ez a leereszkedő kegyesség [ti. a királynéi audiencia a Szerellem bolondjai (1876) megjelenésekor, amelytől fogva Jókai udvarképessé vált¹] úgy húzott ki Jókaiából egy új gyengeséget: a hiperlojalitást. Ebből a betegségéből nem is fog többé meggyógyulni.”²

Sőtér István például szerzőnk kései Habsburg-vonzalmát „gyermekes aulikusságá”-nak nevezi.³ E megállapítás Mikszáth elbeszélésének legalábbis a hangulatára megy vissza: ebben az összefüggésben a századvég osztrák történeti kontextusának mint módszertani nézőpontnak a Jókai-kutatásba való beemelése azért gyümölcsöző, mert racionalizálja, tudományosan kezelhetővé teszi azt a problémát, amelyet az irodalomtudomány eleddig az irracionálisnak (a gyermekesnek) a szférájába utalt. Jókai a Habsburg-ház több tagjával is baráti viszonyt tartott fenn, József fő- herceggel és másokkal.

Mégis, egy irodalomtörténeti tanulmány keretében ésszerűnek és kíváncsnak tűnik egyetlen szereplőnek, Rudolf főherceg trónörökösnek a kiemelése e családi arcképcsarnokból. A Rudolf-barátság hagyta a legtartósabb és leginkább talányos mintázatú nyomot Jókai mű- vein,

a Rudolf-portrék vetik fel a legtöbb tisztázandó kérdést, szemben például az Erzsébet-ábrázolásokkal, amelyek mindvégig a rajongó eszményítés eksztatikus regiszterén szólnak meg. Jókai sokszor és sokféleképpen megnyilatkozott Rudolfról. Kezdve A jövő század regényén, amely egy tizennégy-tizenöt éves kamasszal szemben fogalmaz meg, akár úgy is olvashatjuk, elvárásokat, Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen munkálatainak kísérőszövegein és a hírlapíró Jókai udvari propagandáján keresztül egészen a búcsúig: az 1889 májusi akadémiai emlékbeszédig és a tizenhárom év utáni végső megidézéssel Ahol a pénz nem Isten című regényében. A következőkben e szövegmozaikból kísérem meg összeállítani Jókainak a sok változás között is állandó Rudolf-képét.

http://epa.oszk.hu/02500/02518/00301/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_2003_03_380-395.pdf